

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵՑԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑՈՒ ԵՎ ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԻ ՄԱՍԻՆ ՍԽԱԼ ԵՎ ՎՆԱՍԱԿԱՆ ՄՏՔԵՐ

յու-Ցորքում հրատարակվող «Արմինյուն գարդյուն» ամսագրի 1958 թվականի հոկտեմբերի համարում, մեր ուշադրությունը գրավեց մի գրություն, որտեղ կային մեր Եկեղեցու և Ժողովրդի մասին շփոթ, վտանգավոր և անհարազատ մտքեր:

Վեհափառ Հայրապետը տխրությամբ կարդաց այդ հոդվածը:

Նորին Ս. Օծովյան անունից, Հյուսիսային Ամերիկայի հայոց Արևելյան թեմի առաջնորդ գերաշնորհ Տ. Սիոն արքեպիսկոպոս Մանուկյանին տրվեց հետևյալ հեռագիրը.

«Վեհափառ Հայրապետը վշտով կարդաց «Արմինյուն գարդյուն»-ի հոկտեմբերի խմբագրականը, ուր կան սխալ և վնասակար, ինչպես և մեր Եկեղեցուն ու Ժողովրդին անհարազատ մտքեր: Ցանկալի է, որ առաջնորդաբանը չհավանավորե նման վատառողջ գրություններ և լուսավորե հավատացյալներին ուղիղ վարդապետությամբ՝ հավատարիմ Հայ Եկեղեցու ավանդական եկարագրին ու ոգուն»:

Ուրախալի է և գովելի, որ ԱՄՆ-ում ծնած և հասակ առած հայ նոր սերունդը ջերմորեն հետաքրքրվում է Հայաստանյայց Առաքելական Եկեղեցու դավանությամբ, պատմությամբ, նրա արդի վիճակով, քրիստոնեական դաստիարակության հարցերով և աշխատում է իր մտքի ու սրտի նպաստը բերել՝ «բուժելու համար չափազանց ծանր հիվանդ մեր Եկեղեցին»: Բայց «Արմինյուն գարդյուն» ամսագրի հոդվածագիրը, որ փորձել է վերլուծել մեր Եկեղեցուն ներկայիս տիրող տագնապի բնույթը, ցույց տալ նրա պատճառները և նշել դարմանները, ընկել է ոչ ճիշտ և մեր Ժողովրդին անհարազատ եզրակացությունների մեջ:

Ահա մեր ճշտումները, որ կուղենայինք կատարել այս առթիվ և ամենալուրջ ուշադրությանը հանձնել վերոհիշյալ հոդվածագրի և մեր Եկեղեցու նկատմամբ շփոթ կարծիքներ ունեցող մեր սիրելի երիտասարդների.

ա) «Հայաստանյայց Առաքելական Սուրբ Եկեղեցի» մեր Եկեղեցու պատմական անունն է և այդ անունը այսօր ոչ աշխարհագրական և ոչ ալ քաղաքացիական իմաստ ունի: «Հայաստանյայց Եկեղեցի» անունը համազոր է Հայ Եկեղեցի» անվան և ունի զուտ հոգևոր գաղափարական բովանդակություն: Այս իմաստով է ահա, որ ամեն հայ, որտեղ էլ ապրելիս լինի, եթե նա քրիստոնյա հավատացյալ է, ապա ուրեմն անդամ է Հայաստանցիների» Եկեղեցուն:

բ) Հայ Եկեղեցին ազգային Եկեղեցի է, որովհետև այդ Եկեղեցու անդամները միևնույն Ազգի զավակներն են: Հայաստանից ներս և դուրս, աշխարհում ցրված բոլոր հայերը միատեղ կազմում են մի Եկեղեցի՝ անհատ և անբաժանելի: Հայաստանյայց կամ Հայ Եկեղեցին հայ քրիստոնյա Ժողովրդի լրությունն իսկ է: Այս իմաստով, «Հայ Ժողովուրդը Եկեղեցի Ժողովուրդ է», — ինչպես ասել է Վեհափառ Հայրապետը իր քարոզներից մեկում, — որն իր քրիստոնեական վավերականությունը հիմնում է Հայաստան աշխարհի սուրբ հողի վրա, որտեղ քարոզեցին ու նահատակվեցին Քաղեոս և Բարթողիմեոս սուրբ առաքյալները և ուր ինքը՝ Աստուծո Միածին Որդին իջավ լուսաշող փառքով:

գ) Այս գիտակցությունը ունեցել է և ունի մեր Ժողովուրդը և հենց դրա համար էլ Հայաստանյայց Առաքելական Եկեղեցու շաղկապներն անբաժանելի կապված է եղել Ազգի բախտի հետ: Եթե մի օր Հայ Եկեղեցու ազգային նկա-

րագիրը վերացվի, հայութունը բնորոշող զգացմունքների և ապրումների շենքը փուլ կգա, հայ քրիստոնյաների հոգեբանությունը կկորցնի իր ջերմությունը, իր գույնը, իր իսկությունը:

դ) Օրթոդոքս եկեղեցիները համախմբվել են ըստ ազգությունների և այդ իմաստով էլ նրանք ավտոկեֆալություն են հռչակել: Սրանից հետևում է այն, որ վերոհիշյալ հոգվածի բերած այս օրինակը իր տեսակետի ճիշտ հակառակն է ապացուցում:

Օրթոդոքս եկեղեցու հովանու տակ, փաստորեն այսօր ազգային եկեղեցիներ են կազմակերպված՝ Հուլյն Օրթոդոքս եկեղեցի, Ռուս Օրթոդոքս եկեղեցի, Արաբ Օրթոդոքս եկեղեցի, Ռումին Օրթոդոքս եկեղեցի, Բուլղար Օրթոդոքս եկեղեցի և այլ անունների տակ:

ե) Ազգային լեզվի մոռացումը և նրա «փոխարինումը ուրիշ լեզվով կամ լեզուներով», ինչպես առաջարկում է «Արմինյըն գարդյըն»-ի հոգվածագիրը, շատ անհարազատ և վտանգավոր միտք է, որն արմատախիլ պետք է անել բոլոր հայ հոգիներից: Մարդ միայն մայրենի լեզվով կարող է աղոթել, Հայը, ինչքան ժամանակ հայ է, երբեք չի կարող ուրիշ լեզվով աղոթել: Որով Հայ եկեղեցու պահպանության համար իսկ անհրաժեշտ է հայ լեզուն պահել ու պահպանել:

Հայ գրով ու հայ լեզվով է, որ քրիստոնեությունը վերջնականապես հաղթանակեց և դարձավ:

Հայ գրով ու հայ լեզվով է, որ քրիստոնեությունը մեր աշխարհում մնաց և տոկաց տարրերի հորձանքների դեմ:

Հայ գրով ու հայ լեզվով է, որ Սփյուռքում այսօր կարելի պիտի լինի պահպանել հայ քրիստոնյաների եկեղեցին, այսինքն Հայաստանյայց եկեղեցին:

զ) Եվ փոխադարձաբար հայ ժողովուրդը ազգային լեզվով պաշտամունքի և աղոթքի մեջ՝ տեսել է իր ազգային գոյության հզոր ազդակներից մեկը:

«Ա՛յս, լեզո՛ւն, լեզո՛ւն, լեզո՛ւն ու շըլի, մարդ ինչի՞ն նման կըլի: Մեկ ազգի պահողը, իրար միացնողը Լեզո՛ւն ա ու ՀԱՎԱՏԸ: Լե-

զուդ փոխիր, հավատդ ուրացիր, էլ ինչա՞վ կարես ասել, թե ո՞ր ազգիցն ես: Ինչ ֆաղցր պատվական կերակուր էլ տաս երեխին, էլի իր մոր կաթը նրա համար շաֆարից էլ ա նուշ, մեղրից էլ» (Արովյան):

Դարեր շարունակ հայոց մեծասքանչ լեզուն և հայ ժողովրդի հարուստ գրականությունը, քաղաքականապես անջատ ապրող կամ աշխարհագրականորեն օտար միջավայրում ցրված հայ ժողովրդի պանդուխտ բեկորների համար հանդիսացել են համազգային միության, ազգային ընդհանրության պատմական ամենամեծ գործոնները:

է) Եկեղեցու և լեզվի միջոցով պահվել է ազգային միությունը «մորկա» բաժանված նույն ժողովրդի զավակների միջև:

Միայն և միայն ինքնուրույն եկեղեցու, մայրենի լեզվի, հայկական մշակույթի և հայրենաբաղձ զգացմունքների պահպանմամբ կարելի կլինի գորավոր պատենշ կանգնեցնել ուժացման և ցրումի դեմ, և այսպիսով պաշտպանել և պահպանել Սփյուռքի հայությունը:

Վհահափառ Հայրապետը քաղցր և պատասխանատու պարտականություն է դրել մեր բոլոր թեմերի առաջնորդների, թեմական խորհուրդների և հավատացյալ ժողովրդի վրա՝ գուրգուրել և աչքի լույսի պես պահել մեր սուրբ հավատը իր ուղղափառ դավանությունում, իր բոլոր սուրբ ավանդություններով, իր ազգային նկարագրով և մեր մեծասքանչ լեզվով:

Լուսավորված մեր նախնյաց սուրբ հավատով, շեն, կենդանի և ամբողջ պահել մեր Մայր եկեղեցին, խոսել ու խոսեցնել մեր մայրենի ֆաղցր լեզուն, տարածել մեր փառավոր մշակույթի հազարամյա արժեքները, ուրախանալ ու ոգևորվել մեր Հայրենի երկրի վերածնունդով, նրա շինարար առաջընթացով և ծաղկումով. ահա հայ ժողովրդի պահպանման ու փրկության միակ նախապահը:

«ԷԶՄԻԱՍԻՆ» ԱՄՍԱԳՐԻ
ԽՄԱՍԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

